

Подводя итог своему докладу, хочется сказать, что одним из необходимых условий организации эффективной работы учащихся, в особенности детей мигрантов, на уроке является наличие между учителем и учеником постоянной обратной связи. Любая квалифицированная учительская работа сегодня немыслима без исследования, тем более обновленная система образования, стратегии, используемые на уроках, способствуют исследовательской деятельности учащихся. Оно необходимо, чтобы видеть реальный педагогический процесс, его проблемы, перспективы, чтобы искать эффективные способы обучения и воспитания, объективно оценивать результаты своей работы.

ЛИТЕРАТУРА

1. Балыхина Т. М. Методика преподавания русского языка как неродного (нового) : учеб. пособие для преподавателей и студентов. М. : Изд-во РУДН, 2007. 185 с.
2. Громов С. А. Сборник упражнений и диктантов по русскому языку. М. : Моск. Лицей, 2004. 156 с.
3. Астафьев В. П. Повести и рассказы. М. : Совет. писатель, 1984. 688 с.
4. Концепция преподавания русского языка и литературы [Электронный ресурс]. URL: <http://static.government.ru/pdf>.
5. Методические рекомендации по организации внеаудиторных мероприятий, направленных на повышение мотивации к изучению иностранных языков, привлечение внимания к культуре разных стран, развитие межнациональных отношений : для учеб. заведений г. Москвы. М. : МИСиС, 2013. 34 с.
6. Бакланова Т. И. Московские школы с русским этнокультурным компонентом // Русская национальная школа. 2008. № 1. С. 37–50.

УДК 811.161.3'25

Палавінскі Віталій Аляксандравіч, магістрант

Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт ім А. А. Куляшова, Магілёў, Беларусь
электронная пошта: pvamsuby@gmail.com

Polovinsky Vitaliy Alexandrovich, master student

Mogilev State University named after A. A. Kuleshov, Mogilev, Belarus
e-mail: pvamsuby@gmail.com

ТЭАРЭТЫЧНЫЯ АСПЕКТЫ ВЫВУЧЭННЯ ГРАМАТЫЧНЫХ ТРАНСФАРМАЦЫЙ ПРЫ ПЕРАКЛАДЗЕ

Анатацыя. У артыкуле ідзе гаворка аб вывучэнні граматычных трансфармацый у навуковай літаратуры. Указваецца значэнне тэорыі лінгвістычных трансфармацый для перакладчыцкай дзейнасці з рускай мовы на беларускую.

Ключавыя словы: тэорыя перакладу, пераклад, прыёмы перакладу, трансфармацыі, граматычныя трансфармацыі, пераўтварэнні, тыпы трансфармацый.

THEORETICAL ASPECTS OF THE STUDY OF GRAMMAR TRANSFORMATIONS IN TRANSLATION

Summary. The article is devoted to the study of grammatical transformations in scientific literature. The significance of the theory of language transformations for translation activities from Russian into Belarusian is indicated.

Keywords: translation theory; translation; translation techniques; transformations; grammatical transformations; transformations; types of transformations.

У сістэме навучання беларускай мове пераклад з'яўляецца адным з відаў практыкаванняў па развіцці звязнага маўлення побач з пераказам і сачыненнем. Несумненна, што заняткі па перакладзе з адной мовы на другую пашыраюць лексічны запас вучняў, удасканалюць веды па граматыцы, садзейнічаюць больш глыбокаму разуменню структуры роднай мовы, забяспечваюць сістэматызацыю атрыманых ведаў на функцыянальнай аснове, садзейнічаюць развіццю навыкаў у розных відах маўленчай дзейнасці (аўдзіраванне, гаварэнне, чытанне, пісьмо) і іх удасканаленню.

У сітуацыі білінгвізму асабліва выразна праяўляецца паслядоўнасць засваення адной мовы праз прызму другой, г. зн., што працэсы авалодвання маўленчай дзейнасцю на абедзвюх мовах накладваюцца адзін на другі. У працэсе навучання другой мове вучні ўсё роўна робяць «стыхійны» пераклад, самастойна ўстанаўліваючы адпаведнікі паміж фактамі адной і другой мовы. У выніку адсутнасці неабходнай падрыхтоўкі такія адпаведнікі, як правіла, не зусім дакладныя або проста няправільныя. Умела выкананы пераклад дазволіць ператварыць стыхійны, несвядомы перанос у свядомы, метадычна накіраваны.

Менавіта пераклад можа быць дзейным сродкам прафілактыкі інтэрферэнцыйных памылак, вельмі частых у сітуацыі двухмоўя. Метадычна правільна арганізаваная праца па перакладзе праз супастаўленне моў, праз акцэнтаванне ўвагі на тым своеасаблівым, што адрознівае адну мову ад другой, будзе садзейнічаць размежаванню дзвюх моўных сістэм у свядомасці іх носбітаў, што асабліва актуальна для школьнай практыкі, калі ідзе працэс засваення блізкароднасных моў, а таксама будзе спрыяць фарміраванню аўтаномнага двухмоўя (паралельнае ўжыванне дзвюх моў).

У сістэме навучання беларускай мове пераклад з'яўляецца адным з відаў практыкаванняў па развіцці звязнага маўлення побач з пераказам і сачыненнем. Несумненна, што заняткі па перакладзе з адной мовы на другую пашыраюць лексічны запас вучняў, удасканалюць веды па граматыцы, садзейнічаюць больш глыбокаму разуменню структуры роднай мовы, забяспечваюць сістэматызацыю атрыманых ведаў на функцыянальнай аснове, садзейнічаюць развіццю навыкаў у розных відах маўленчай дзейнасці (аўдзіраванне, гаварэнне, чытанне, пісьмо) і іх удасканаленню.

Сярод прыёмаў перакладу найчасцей выдзяляюць два віды – падстаноўкі і трансфармацыі. Лінгвістычныя трансфармацыі, на думку Г. М. Валочкі – гэта прыёмы перакладу, якія дапускаюць пэўныя разыходжанні ў сэнсава-структурнай арганізацыі тэксту арыгінала і перакладу [2, с. 19]

На думку А. Паршына, лінгвістычнымі трансфармацыямі з’яўляюцца пераўтварэнні, з дапамогай якіх можна ажыццявіць пераход ад адзінак арыгінала да адзінак перакладу ў названым сэнсе. Паколькі перакладчыцкія трансфармацыі ажыццяўляюцца з моўнымі адзінкамі, якія маюць як план зместу, так і план выказвання, яны носяць фармальна-семантычны характар, пераўтвараючы як форму, так і значэнне зыходных адзінак. У межах апісання працэсу перакладу «перакладчыцкія трансфармацыі разглядаюцца не ў статычным плане як сродак аналізу адносін паміж адзінкамі зыходнай мовы і іх слоўнікавымі адпаведнікамі, а ў плане дынамічным як сродкі перакладу, якія можа выкарыстоўваць перакладчык пры перакладзе розных арыгіналаў у тых выпадках, калі слоўнікавая адпаведнасць адсутнічае або не можа быць выкарыстана ў кантэксце» [6, с. 141].

У залежнасці ад характару адзінак зыходнай мовы, якія разглядаюцца як зыходныя ў аперацыі пераўтварэння, перакладчыцкія трансфармацыі падзяляюцца на лексічныя і граматычныя. Акрамя таго, існуюць таксама комплексныя лексіка-граматычныя трансфармацыі, дзе пераўтварэнні або закранаюць адначасова лексічныя і граматычныя адзінкі арыгінала, або з’яўляюцца міжузроўневымі, г. зн. ажыццяўляюць пераход ад лексічных адзінак да граматычных і наадварот. Асаблівай увагі патрабуюць граматычныя трансфармацыі. Без іх пераклад з адной мовы на другую наогул немагчымы, паколькі яны забяспечваюць перабудову структуры сказа, прадугледжваючы разнастайныя замены як марфалагічнага, так і лексічнага характару.

Падабенства сінтаксічных канструкцый беларускай і рускай моў часцей за ўсё дае магчымасць перакладаць слова ў слова, не змяняючы структуры сказа і парадку слоў у ім. Аднак нярэдка, перакладаючы, даводзіцца выкарыстоўваць разнастайныя граматычныя трансфармацыі, г. зн. Перабудоўваць сказ, замяняць адну часціну мовы ці член сказа на іншыя. Такія змены часам неабходныя, нават пры наяўнасці ў мове, на якую перакладаюць, аналагічнай структуры. У залежнасці ад таго, як змяняецца структура сказа, трансфармацыя можа быць поўнай або частковай. Напрыклад, калі замяняюцца галоўныя члены сказа, адбываецца яго поўная трансфармацыя, замена толькі дадзеных членаў падразумявае яго частковую трансфармацыю.

М. Ю. Ілюшкіна адзначае, што «пры перакладзе змена канструкцыі сказа звычайна абумоўлена лексічнымі прычынамі, аднак камунікатыўная нагрузка часцей за ўсё патрабуе ўважлівага выбару не толькі слова, але і яго граматычнай формы» [3, с. 68–69]. Пры выкарыстанні граматычных трансфармацый даследчыца прапануе засяроджваць увагу на сінтаксічнай функцыі сказа, яго лексічным напаўненні, яго сэнсавай структуры, на кантэксце сказа, на яго экспрэсіўна-стылістычнай функцыі.

Па меркаванні Л. С. Бархударова, у межах адной і той жа мовы аднолькавае значэнне можа ў шэрагу выпадкаў быць выражана як лексічнымі, так і граматычнымі сродкамі. У выніку адсутнасць тых ці іншых граматычных сродкаў у адной з моў зусім не стварае непераадольных перашкод пры перакладзе. Аднак аўтар заўважае, што «не варта і недаацэньваць тых аб'ектыўных цяжкасці, якія ўзнікаюць перад перакладчыкам у выніку разыходжанняў у граматычным ладзе моў. Як і ў галіне слоўнікавага складу, у адносінах паміж граматычнымі сістэмамі дзвюх моў мы толькі ў рэдкіх выпадках назіраем поўнае супадзенне. У прыватнасці, нягледзячы на тое, што паміж рускай і беларускай мовамі існуе значнае граматычнае падабенства, гэта падабенства з'яўляецца толькі частковым і не павінна хаваць ад перакладчыка істотных разыходжанняў паміж гэтымі дзвюма мовамі ў галіне іх граматычнага ладу. Нават граматычныя катэгорыі, здавалася б, ідэнтычныя ў абедзвюх мовах, насамрэч па аб'ёме сваіх значэнняў, функцый і ахопу лексічнага матэрыялу ніколі не супадаюць цалкам» [1, с. 143–144].

У працэсе перакладу Л. С. Бархудараў прывычнай лічыць сітуацыю, калі значэнні, выражаныя ў зыходнай мове граматычна, у перакладаемай мове выражаюцца лексічнымі сродкамі, і наадварот, тое, што выражана ў тэксце на зыходнай мове лексічным шляхам, у тэксце перакладу можа быць выражана граматычна. Уласна кажучы, гэты факт, які пацвярджаецца практыкай перакладу, і з'яўляецца найлепшым доказам таго, што розніца паміж граматычнымі і лексічнымі значэннямі заключаецца не ў іх «прыродзе», а ў спосабах іх выражэння, якія ў розных мовах могуць быць рознымі [1, с. 153].

Л. К. Латышаў называе граматычныя трансфармацыі катэгарыяльна-марфалагічнымі трансфармацыямі, паколькі часціны мовы – адна з асноўных катэгорый марфалогіі. Гэты тып трансфармацый шырока прымяняецца ў перакладзе. Іх асаблівасць у тым, што яны ў мінімальнай ступені адбіваюцца на перадаваным змесце – не цягнуць за сабой істотных змястоўных страт або мадыфікацый. Досыць нейтральнымі ў гэтых адносінах Л. К. Латышаў лічыць сінтаксічныя трансфармацыі, адзначаючы пры гэтым, што «ў чыстым выглядзе перакладчыцкія трансфармацыі сустракаюцца рэдка. Значна часцей тыпы перакладчыцкіх трансфармацый утвараюць камбінацыі» [5, с. 281].

В. М. Камісараў вылучае наступныя прыёмы граматычнай трансфармацыі: даслоўны пераклад, дзяленне сказаў, аб'яднанне сказаў і граматычныя замены [4, с. 162–164]. Даслоўным ён называе такі пераклад, пры якім «сінтаксічная структура зыходнай мовы замяняецца аналагічнай структурай перакладаемай мовы». Прыём дзялення сказа заключаецца ў разбіўцы аднаго сказа арыгінала на два-тры сказы ў перакладзе. Варта заўважыць, што ўжыванне гэтага прыёму можа быць выклікана семантычнымі або стылістычнымі прычынамі. Прыём аб'яднання сказаў прама супрацьлеглы папярэдняму, бо дзвюм ці тром сказам арыгінала адпавядае адзін сказ ў перакладзе. Граматычныя замены прадугледжваюць адмаўленне ад выка-

рыстання ў перакладзе аналагічных граматычных формаў. Замена можа падвяргацца граматычная катэгорыя, часціна мовы, член сказа, сказ пэўнага тыпу.

П. У. Рыбін дадае да класіфікацыі В. Н. Камісарава прыём перастаноўкі, якую тлумачыць як змену ў перакладзе размяшчэння (парадку прытрымлівання) моўных элементаў, якія адпавядаюць моўным элементам арыгінала. Перастаноўкам могуць падвяргацца словы, словазлучэнні, часткі складанага сказа, самастойныя сказы ў сістэме цэлага тэксту. Найбольш частотны перастаноўкі членаў сказа – змяненне парадку слоў. Перастаноўка можа быць абумоўлена рознымі прычынамі – разыходжанні ў граматычнай структуры дзвюх моў, асаблівасцямі камунікатыўнага дзялення выказванняў, а таксама патрабаванні стылю. Навуковец разглядае тры фактары, якія выклікаюць запатрабаванне ў перастанове: актуальнае дзяленне сказа; паслядоўнасць выражэння паведамлення і яго крыніцы; займеннікавае прадугадванне [7, с. 223–224].

Такім чынам, пры перакладзе з рускай мовы на беларускую, нярэдка даводзіцца цалкам ці часткова перабудоўваць сказ, замяняць адну часціну мовы ці член сказа на іншыя. Такія змены часам неабходныя, нават пры наяўнасці ў мове, на якую перакладаюць, аналагічнай структуры. У прыватнасці, нягледзячы на тое, што паміж рускай і беларускай мовамі існуе значнае граматычнае падабенства, гэта падабенства з’яўляецца толькі частковым і не павінна хаваць ад перакладчыка істотных разыходжанняў паміж гэтымі дзвюма мовамі ў галіне іх граматычнага ладу. Прычынамі перакладчыцкіх трансфармацый з’яўляюцца істотныя разыходжанні камунікатыўных кампетэнцый носьбітаў адной і іншай моў у тых ці іншых кампанентах і неабходнасць балансаваць іх дзеля дасягнення раўнаважнасці рэгулятыўнага ўздзеяння зыходнай і перакладаемай моў. Разнастайныя трансфармацыйныя прыёмы (даслоўны пераклад, дзяленне сказаў, аб’яднанне сказаў, граматычныя замены, перастаноўкі) дапамагаюць вучням якасна пераўтвараць канкрэтны тэкст. Настаўніку неабходна дапамагаць вучням у выпрацоўцы ўменняў перакладаць, пры дапамозе разнастайных практыкаванняў. Пераклад з’яўляецца таксама важным спосабам навучання беларускай мове, паколькі ў працэсе перакладчыцкай дзейнасці паляпшаецца якасць валодання такімі відамі маўленчай дзейнасці, як чытанне, пісьмо, гаварэнне і аўдзіраванне. Выкарыстанне перакладу пры навучанні беларускай мове спрыяе сістэматычнаму назапашванню ў вучняў ведаў і ўменняў, якія прывядуць да таго, што ў будучыні яны змогуць успрымаць змест тэксту адначасова з візуальным успрыманням. Пры навучанні перакладу важна звярнуць увагу вучняў на тэхніку працы са слоўнікамі, моўнымі і культурнымі рэаліямі, граматычнымі і стылістычнымі асаблівасцямі, а таксама прагматычнае ўздзеянне, якое тэкст можа аказаць на вучняў.

ЛІТАРАТУРА

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод: вопросы общей и частной теории переводов. М. : Междунар. отношения, 1975. 239 с.
2. Валочка Г. М. Навучанне перакладу ў школе : дапам. для настаўнікаў. Мінск : НМЦэнтр, 1999. 104 с.
3. Илюшкина М. Ю. Теория перевода: основные понятия и проблемы : учеб. пособие. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2015. 84 с.
4. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учеб. пособие. М. : ЭТС, 2002. 424 с.
5. Латышев Л. К. Технология перевода : учеб. пособие для студентов лингвист. вузов и фак. М. : Академия, 2005. 320 с.
6. Паршин А. Теория и практика перевода : учеб. пособие для студентов лингвист. фак. ВУЗов. Саратов. : Изд-во СГУ : Рус. яз., 2000. 205 с.
7. Рыбин П. В. Теория перевода : курс лекций для студентов IV курса дневного отделения. М. : Первый Моск. юрид. ин-т, 2007. 263 с.

УДК 378.147:881.161.1'243

Куклицкая Алина Марковна

Белорусская государственная академия искусств, Минск, Беларусь
электронная почта: alina347347@gmail.com

Kuklitskaya Alina

Belarusian State Academy of Arts, Minsk, Belarus
e-mail: alina347347@gmail.com

РЕАЛИЗАЦИЯ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
В ПРОЦЕССЕ КОНТРОЛЯ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ

Аннотация. В статье рассматривается метод контроля знаний у иностранных студентов, изучающих русский язык как первый иностранный, при помощи игровых технологий и с использованием лингвистического интернет-ресурса «Quizlet.com».

Ключевые слова: игровые технологии; интернет-сервис; лингвистический интернет-ресурс.

IMPLEMENTATION OF GAME TECHNOLOGIES IN THE PROCESS
OF CONTROL OF STUDENTS' KNOWLEDGE

Annotation. The article investigates the method of control for foreign students' knowledge who study Russian as the first foreign language with the usage of gaming technologies and the linguistic Internet resource Quizlet.com.

Key words: game technologies; Internet service; linguistic Internet resource.

Одной из составных частей процесса обучения является контроль знаний учащихся. Под контролем мы понимаем соотношение достигнутых результатов с запланированными целями обучения. Результаты напрямую зависят от правильной организации контроля.